

بی‌تدبیری و ناامیدی در مدیریت آلودگی هوای کشور

تعليق‌تنفس

دکتر ناصر محرم‌نژاد؛ به گزارش ایسنا، ۲۶ نماینده مجلس شورای اسلامی در نامه‌ای به رئیس‌جمهور محترم نوشته‌اند: مردم کلانشهرهای کشور در بسیاری از روزهای سال از آلودگی هوا رنج می‌برند و در مشقت هستند. نمایندگان همچنین در این نامه یادآور شده‌اند: معضل آلودگی هوای تهران و اکثر کلانشهرهای دیگر عمداً ناشی از عدم مدیریت صحیح بوده و منطق با استانداردهای جهانی نیست. با روی کار آمدن دولت تدبیر و امید، موضوع ضعف در مدیریت محیط‌زیست، صدها بار از سوی مردم و متخصصان کشور مطرح شده است. دولت تدبیر و امید از ابتدا خود را حامی محیط‌زیست معرفی می‌کرد.^(۱) اما دولت با انتخاب رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست کشور که بی‌تدبیری خود را در ۸ سال دولت‌های هفتم و هشتم به اثبات رسانده بود، نشان داد نه‌تنها حامی محیط‌زیست نیست بلکه با واگذاری مناطق متعلق به محیط‌زیست، هیچ علاقه‌ای به مقوله محیط‌زیست ندارد. طبق قوانین جاری کشور، جلوگیری از آلودگی هوا بویژه در شهرهای بحرانی، از وظایف قطعی سازمان حفاظت محیط‌زیست به‌شمار می‌رود. در زمان دولت هفتم برای مبارزه بااصطلاح جدی با آلودگی روزافزون هوا، طرح جامع کاهش آلودگی هوا با ۷ محور اجرایی به تصویب هیات دولت رسید ولی متأسفانه در مدت ۸ سال اجرای ناقص آن در دولت‌های هفتم و هشتم، سازمان حفاظت محیط‌زیست به‌رغم اینکه خود آن را پیشنه‌اد داده بود در عمل موفقیتی حاصل نکرد.^(۲) بی‌تدبیری و نومیدی در مدیریت محیط‌زیست به‌جایی رسید که کارکنان دلسوز سازمان حفاظت محیط‌زیست در تاریخ ۹۴/۸/۴ در اعتراض به ضعف مدیریت در سازمان محیط‌زیست، تجمع اعتراض‌آمیزی در مقابل ساختمان مرکزی این سازمان بر گزار کردند.^(۳) رسانه ملی نیز در برنامه پر بیننده ۲۰:۳۰ چهارم آبان ۹۴ گزارش اعتراض کارکنان سازمان محیط‌زیست را پخش کرد ولی هیچ گوش شنوایی در دولت تدبیر و امید این فریاداعتراض را نشنید. رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست نیز در پاسخ به اعتراضات کارکنان دلسوز، اعلام کرد: نازحت مهشید سازمان را ترک کنید.^(۴)مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست در دولت تدبیر و امید، برای پوشاندن ضعف مدیریت، به روش‌های پوپولیستی روی آورده و با فریب افکار عمومی و بازی با مردم دلسوز نسبت به محیط‌زیست، از زیر پا مسئولیت شانه خالی می‌کند. ۲ نمونه بارز بی‌تدبیری در موضوع آلودگی هوا که باعث ناامیدی مردم شده در زیر آورده می‌شود.

۱-کمپین «سه‌شنبه بدون خودرو برای رفع آلودگی هوا»^(۵)

برخلاف تصور عموم که گمان می‌کنند خودروها نسبت به موتوسیکلتها سهم بیشتری در آلودگی هوا دارند کارشناسان معتقدند موتوسیکلتها در جدول متهمان آلودگی هوا صددرصد هستند و با جثه کوچک بیش از یک‌چهارم آلودگی هوای تهران را تولید می‌کنند.
با توجه به تکنولوژی پایین موتوسیکلت‌های در حال تردد، در شرایط فعلی که خودروها نیز با استاندارد بسیار پایین و با استاندارد ۲ یورو ۲ تولید می‌شوند، باز هم میزان آلودگی

هر موتوسیکلت ۴ برابر بیشتر از اتومبیل است، چرا که به واکنشگر شیمیایی مجهز نیستند و در نتیجه گاز ناشی از احتراق این موتورها وارد هوا می‌شود. در حالی که اتومبیل‌ها مجهز به واکنشگر شیمیایی هستند و گازهای ناشی از احتراق را به گازهای غیر آلاینده تبدیل می‌کنند. بیش از ۹۵ درصد موتوسیکلت‌ها کاربراتوری هستند و امکان ایجاد پارای از دستکاری‌های سنتنی وجود دارد که باعث افزایش مصرف سوخت و آلودگی ناشی از احتراق می‌شود. این در حالی است که موتورهای اژکتوری را نمی‌توان به طور دستی تنظیم کرد. موتوسیکلت‌ها در آلودگی صوتی نیز نقش عمده‌ای دارند و متهم ردیف اول در تولید سروصدا در تهران محسوب می‌شوند.^(۶) به‌طور کلی براساس مطالعات انجام گرفته قبلی بیش از ۴۸ درصد سهم منابع آلوده‌کننده هوای شهر تهران را سواروی‌ها و ۲۲ درصد را موتوسیکلت‌ها به خود اختصاص داده‌اند. گاز مونواکسیدکربن (CO) محصول فعالیت خودروهای سواروی و وانت‌هاست که ۹۰ درصد کل گاز (CO) تهران را شامل می‌شوند. سواروی‌ها و موتوسیکلت‌ها ۵۸ درصد کل ذرات معلق تهران را نیز تولید می‌کنند. سواروی‌ها و موتوسیکلت‌ها به ترتیب ۴ و یک درصد کل اکسیدهای گوگرد تولید شده در شهر تهران را ایجاد می‌کنند و در زمینه ذرات معلق این اعداد به ۵۰ و ۱۰ صد به ترتیب برای سواروی‌ها و موتوسیکلت‌ها می‌رسد. می‌دانید که آلاینده CO، یعنی آلاینده‌های که خودروهای سواروی تولید می‌کنند گازی بی‌زنگ، بی‌بو و سیمی و خطرناک است که مواجهه با آن بستگی به مقادیر آن، از سردرد و سرگیجه و از دست دادن قوای تشخیص آغاز و تا مرگ آنی ادامه پیدا می‌کند. مقادیر CO موجود در هوا سریعاً وارد خون شده و تولید کربوکسی هموگلوبین می‌کند و با سمی کردن خون به‌تدریج هوشیاری فرد از بین رفته و تا مرگ پیش می‌رود. حواس پرتی و عدم تشخیص عملکرد راننده یا عدم تشخیص تابلوها و علائم رانندگی و بی‌حوصلگی از عللثم اولیه تأثیر CO بر رانندگان یا مردم است. تأثیرات زیانبار و خطرناک ذرات معلق کمتر از ۱۰ میکرون و ذرات معلق کمتر از ۲/۵ میکرون که از خودروهای سواروی نیز تولید می‌شوند، در سال‌های قبل توضیح داده شده است. خودروهای سواروی در شهر تهران تولیدکننده ۳۹ درصد از این موادند و موتوسیکلت‌ها مسؤلیت ۴۲ درصد را برعهده دارند. این مواد خطرناک، مثل بنزن و یا تولوئن، هنگام پر کردن باک بنزین با هنگام روشن و خاموش کردن خودرو، به صورت بخار از اطراف باک متصاعد می‌شود. ویژگی‌های سرطانی‌زایی بنزن قبلاً در تحقیقات فراوانی مطرح شده است.^(۷) معاون حمل‌ونقل و ترافیک شهرداری تهران تعداد خودروهای در حال تردد تهران را بین ۳ تا ۳/۵ میلیون دستگاه برآورد کرده‌است^(۸) و براساس گزارش مدیرعامل ستاد مرکزی معاینه‌فنی خودرو، تعداد موتوسیکلت‌های در حال تردد در تهران حدود ۳ میلیون دستگاه است و میزان مراجعه آنها به مراکز معاینه فنی در حد صفر است.^(۹)

با توجه به مراتب فوق، راه‌اندازی کمپین سه‌شنبه بدون خودرو در روز ۱۶ شهریور ۹۵ آن هم با ۵۰ دوجرخه سوار در مسیر بوستان لاله تا هنرمندان برای کاهش آلودگی هوای

تهران، سوق دادن انذهان مردم دلسوز به سمت محیط‌زیست است. فرض کنید کمپین روز ۱۶ شهریور ۹۵، تردد ۵۰ خودرو را کاهش می‌داد آیا می‌دانید چند درصد در کاهش آلودگی هوای تهران اثر می‌گذاشت؟ چیزی نزدیک صفر درصد. از فرمادهی نیروی انتظامی باید تشکر کرد که فریب این کمپین را نخورد و از برگزاری این مراسم جلوگیری کرد.^(۱۱)

۲- کمپین «۱۸ درجه»

رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست طی نامه مورخ ۹۴/۱۰/۱۰ به همه وزار تخانه‌ها چنین نوشته: «ظر به افزایش میزان آلودگی هوا در روزهای اخیر در کلانشهرها و دیگر شهرهای کشور… دستور فرمایید طی ساعات کاری در اتاق‌ها، نما، از ۲۱ درجه و در راهروها از ۱۸ درجه سانتیگراد بیشتر نباشد». در سطرهای بالا از قول کارشناسان شرکت کنترل کیفیت هوانوشتم سهم خودروها در انتشار آلاینده خطرناک منوکسیدکربن در کلانشهرها بویژه در تهران تا ۹۰ درصد است. همچنین می‌دانیم که منابع گرمایش بخش مسکونی و تجاری واداری در تهران و سایر کلانشهرها، گاز طبیعی است و مصرف گاز طبیعی فاقد انتشار گاز منواکسیدکربن و ذرات معلق است که هر دو این مواد از مهم‌ترین آلاینده‌های هوا در کلانشهرهاست. فرض کنیم ادارات دولتی به‌طور کامل این بخشنامه را اجرا کنند چقدر از مصرف گاز طبیعی کاسته می‌شود؟ در این صورت چقدر از ۲ آلاینده اصلی هوای کلانشهرها کاسته خواهد شد؟ پاسخ هیچ است. ملاحظه می‌شود این کمپین نیز جز درد کردن ذهن مردم از موضوعات اصلی و مشغول کردن آنها به موضوعات فرعی، هیچ خاصیتی برای کاهش آلودگی هواندارد.

۳- نظر رسانه‌های گروهی

الف- تارنامی ساده نیوز وابسته به جامعه زنان خراسان شمالی در تاریخ ۱۶ مهر ۱۳۹۵ می‌نویسد: معصومه ابتکار را باید متبکرترین مدیر بالادستی دولت یازدهم نامید. برنامه‌های پیشنهادی و راهکارهای هنگام بحران وی برای رفع موانع و مشکلات زیست‌محیطی در نوع خود بی‌نظیر است. اگر راهکارهای ابتکار از جمله خروج از منطقه بحران آلودگی (خارج شدن از تهران)، استفاده از ماسک، کنار آمدن با گرد و غبار، دعا کردن برای وزیدن باد و بارش باران، دعا کردن برای نابودی دأش، انتظار ۳۰۰ ساله برای حل مشکل زیست‌محیطی گردوغبار و… را مرور کنیم قطعا به نوع و توان مدیریتی وی برای حل معضلات زیست‌محیطی بخوبی پی می‌بریم. اکنون نیز ابتکار طرحی نو درانداخته و با شروع سال تحصیلی با پیش‌بینی میزان آلودگی هوا، برای تعطیلی مدارس در روزهای آلوده و روزهایی که با افزایش پایداری هوا در سال جاری با آن مواجه خواهیم شد، بیان می‌کنند: «در این راستا، تعطیلات ۲ هفته‌ای، ۲ هفته‌ای و حتی یک ماهه هم پیشنهادشده‌است که باید ببینیم کدام یک از پیشنهادات بیشتر مورد توافق قرار می‌گیرد».^(۱۲)

ب- به گزارش شبکه اطلاع‌رسانی راه دانا به نقل از مرصاد مورخ نهم مهر ۹۵، سازمان حفاظت محیط‌زیست از ابتدای فعالیت دولت روحانی با مدیریت معصومه ابتکار دوران پرتنتسی را گذرانده است. همواره در دولت یازدهم حواشی فراوانی به دنبال این سازمان مطرح

بوده و این حواشی نیز کماکان ادامه دارد.

ابتکار نخستین انتقادی بود که به مدیریت وی مطرح شد. مسؤولی که باید به وضعیت محیط‌زیست کشور رسیدگی کند، بیش از همه توجهش به مسائل حاشیه‌ای و بی‌ارتباط به حوزه کاری‌اش جلب می‌شود. همین شیوه کاری ابتکار در سال‌های گذشته باعث شده بود انتقادات متعددی از فعالان زیست‌محیطی به او مطرح شود.^(۱۳)

پ- چندی پیش گزارشی در رسانه‌ها منتشر شد که حاصل پژوهش‌های محققان دانشگاه صنعتی شریف بود. حاصل این تحقیقات یک ساله، عددی تامل‌برانگیز و بسیار نگران‌کننده بود که نشان‌دهنده عمق فاجعه آلاینده‌های تولیدی در کلانشهر تهران است. نتایج این پژوهش، حاکی از تولید سالانه ۷۲۵ هزار تن آلاینده در شهر تهران است که به واسطه منابع ساکن و متحرک تولید و منتشر می‌شود. آن‌طور که حسین افشین، استادیار دانشکده مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی شریف عنوان داشته، سهم منابع متحرک از میزان و عدد مورد اشاره، ۸۵ درصد و منابع ساکن نیز ۱۵ درصد است. با یک محاسبه اجمالی و با فرض جمعیت ۱۰ میلیون نفری پایتخت، هر شهروند در طول روز، نزدیک به ۲۰۰ گرم آلاینده استنشاق می‌کند.^(۱۴)

ت- علی محمد شاعری، رئیس کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی گفت: واگذاری آشوراده به هر بهانه‌ای به بخش خصوصی و افراد ثی‌نفوذ صدقات بارز زمین‌خواری و موجب تخریب است. وی به خبرگزاری فارس گفت: مجلس مخالف واگذاری آشوراده به بخش خصوصی است و بارها این موضوع را به خاتم ابتکار گفته‌ام. شاعری افزود: آشوراده باید همچنان مکان امن زیست پرندگان و اکوسیستم طبیعی برای حفظ محیط‌زیست مازندران و گلستان باشد. وی گفت: نباید به بهانه گردشگری، ایجاد اشتغال یا توسعه، محیط‌زیست را نابود کنیم. شاعری افزود: اگر روزی آشوراده به بهانه طرح گردشگری یا هر بهانه دیگری واگذار شود، آبروی محیط‌زیست کشور از بین خواهد رفت.^(۱۵)

توضیح: اگرچه این موضوع ارتباطی با موضوع مورد بحث ندارد ولی نمونه بارز بی‌تدبیری در مدیریت محیط‌زیست محسوب می‌شود که صدای رئیس کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی را نیز درآورده است. لازم به توضیح است موضوعات مربوط به محیط‌زیست در همین کمیسیون در مجلس شورای اسلامی مطرح می‌شود.

ث- رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست در بحرانی‌ترین روزهای هوای تهران به مراکش رفت!^(۱۶) در حالی که مردم تهران و بسیاری از کلانشهرها هفتمین روزی است که هوای سیاه و آلوده را تنفس می‌کنند اما رئیس سازمان محیط‌زیست که به گفته بسیاری از کارشناسان و نمایندگان مجلس متولی اصلی این موضوع در کشور است همچنان ترجیح می‌دهد درباره این موضوع صحبتی نداشته باشد

و چمدانش را برای فرار از آلودگی هوای تهران ببندد. این نخستین باری نیست که در اوج آلودگی هوا ابتکار رئیس محیط‌زیست، آلودگی هوا را برنمی‌تابد و به سفر می‌رود تا مبادا آلودگی هوا ذر‌ای خاطرش را برنجاند و چه اتفاق و همزمانی جالبی است این سفرهای ناگهانی و میزان آن خیلی زیاد است.
■ **شبه‌قاره‌ها و زبان فارسی**
در بخش پایانی نشست، موضوع زبان فارسی و جایگاه آن در هند مطرح می‌شود. علیم اشرف‌خان، مدیر گروه فارسی دانشگاه دهلی با بیان اینکه در ۴۳ دانشگاه هند زبان و ادبیات فارسی در مقطع دکترا تدریس می‌شود، می‌گوید: «گاهی از مرگ زبان فارسی در هند سخن به میان می‌آید. ما هر چند خیلی خوشبین نیستیم؛ اما در این باره این همه هم بدبین نیستیم. آموزش زبان فارسی در هند در حال نزول است؛ اما با همکاری و حمایت ایران مانند برگزاری دوره‌های دانش‌افزایی، دادن منابع و کتب آموزشی و اعزام اساتید زبان و ادبیات فارسی، این وضعیت رو به بهبود خواهد رفت و این زبان دوباره مستحکم‌تر خواهد شد.» وی سپس اشار‌های به وجود گنجینه نسخ خطی زبان فارسی در هند می‌کند و با بیان اینکه میلیون‌ها نسخه خطی به زبان فارسی در هند وجود دارد، می‌گوید: «زبان فارسی به مدت بیش از ۷۰۰ سال زبان علم و

خاتم رئیس با آلودگی هوا! سوم و دهم دی‌ماه سال گذشته نیز در حالی که مردم ۱۸ روز در آلودگی شدید هوا نفس می‌کشیدند خاتم رئیس به آذربایجان غربی و کیش سفر کرد».^(۱۷)

ج- معصومه ابتکار؛ نامی آشنا برای فعالان محیط‌زیست است، بانویی که در رسانه‌ها در دریاچه ارومیه، باران‌های اسیدی، انقراض گونه‌های خاص جانوری، آتش‌سوزی جنگل‌ها، سیل و گرد و غباری که نفس کشیدن را برای مردم خوزستان سخت کرده است حرفی نمی‌زند اما با حاشیه‌های سیاسی که می‌سازد حساسی در خبرگزاری‌ها و مطبوعات جنگال به پا می‌کند. فردی که یک روز آلاینده بودن بنزین وارداتی را برای رسیدن به مقاصد خویش مطرح می‌کند و روز دیگر ادعایی درباره سرطانی‌بودن پارازیت‌ها را عنوان می‌کند و بهانه دست رسانه‌های خارجی می‌دهد البته بهانه دادن دست رسانه‌های خارجی از کارهای معمول این بانوی به ظاهر اجتماعی است، چراکه وی با شبکه انگلیسی بی‌بی‌سی که مخالفت آن با نظام بر هیچ کس پوشیده نیست نیز مصاحبه کرد، گفت‌وگویی که خارج از حوزه وظایف ابتکار بود و بانوی دولت یازدهم در اقدامی شگفت‌انگیز در رابطه با وضعیت منطقه و سیاست خارجه سخن گفت. ابتکار به قدری محیط‌زیست را دچار حاشیه کرد که کارمندان این سازمان نیز مقابل رئیس خود استاندند و با تجمع اعتراضی کارکنن‌های ابتکار را محکوم کردند.^(۱۸) نتیجه اینکه، متخصصان محیط‌زیست، کارکنان سازمان، مردم، نمایندگان مجلس و رسانه‌های گروهی همه از بی‌تدبیری سازمان حفاظت محیط‌زیست در مساله آلودگی هوا و دیگر موارد محیط‌زیست، مرتب‌با سخن می‌گویند و تنها چیزی که نصیب آنها شده است، فقط ناامیدی است و بس.

■ **معاون اسبقی سازمان حفاظت محیط‌زیست**

بی‌نوشت:

- خبرگزاری ایسنا، مورخ ۹۵/۸/۲۴
- خبرگزاری ایلنا، مورخ ۹۴/۹/۴
- مشرق‌نیوز، مورخ ۹۴/۱۱/۲۰
- روزنامه‌های جام‌جم- همشهری-فره‌یختگان خراسان مورخ ۹۴/۸/۵
- مشرق‌نیوز، مورخ ۹۴/۷/۱۵
- اقتصاد نیوز، مورخ ۹۴/۱۰/۲۹
- تارنامی شرکت کنترل کیفیت هوا (air.tehran.ir)
- تارنامی شرکت کنترل کیفیت هوا (air.tehran.ir)
- تارنامی عصر امروز، مورخ ۹۴/۱۲/۱۴
- همشهری آنلاین، مورخ ۹۳/۳/۴
- روزنامه انتخاب، مورخ ۹۵/۶/۱۴
- www.sajdah.com، مورخ ۹ مهر ۹۵
- www.danairnews، مورخ ۹ مهر ۹۵
- روزنامه دنیای اقتصاد، مورخ ۲۰ شهریور ۹۵
- روزنامه همشهری، مورخ ۳۰ آذر ۹۵
- www.danairnews، مورخ ۲۵ آبان ۹۵
- wwanajir، مورخ ۱۵ آبان ۹۴

فرهنگ و دوستی و اندیشه و فکر و فلکیات و نجوم در هند بود؛ به همین دلیل کتاب‌ها به زبان فارسی نوشته می‌شد؛ اما زبان فارسی هیچگاه زبان مردم و زبان گفت‌وگو در جامعه نبود. با این حال در قرون میانه این قول معروف بود که اگر کسی زبان فارسی بلد نباشد، بیسواد است.» وی ادامه می‌دهد: «در موزه‌های مختلف در سراسر کشور هند، نسخ خطی فارسی پراکنده‌اند. باید تلاش کنیم از این نسخ نگهداری شود. عمر کاغذ محدود است اما قدمت نسخ خطی ما گاهی به هزار سال می‌رسد. متأسفانه در هند برای عسکربرداری و تهیه نسخه‌های دیجیتالی نسخ خطی، اقدام انجام نمی‌شود و به دلیل حساسیت‌های نگهداری، نسخ محققان از آنها کوتاه است. نسخه‌ی هم که بیشتر در دوران انگلیسی‌ها از هند خارج شدند- به نظر کار خوبی کردند- بخوبی نگهداری می‌شوند و نمونه‌های دیجیتالی آن در اختیار محققان قرار می‌گیرد». علیم اشرف‌خان در پایان سخنان خود که پایان‌بخش این نشست است درباره ترجمه آثار فارسی به زبان‌های هندی، می‌گوید: «ما «نسخه ناسخه» داریم که ترجمه‌ای از «مثنوی معنوی» مولاناست و عبداللطیف گجراتی هندی آن را نوشته است. «دیوان حافظ» تقریباً توسط ۱۲ نفر به زبان اردو ترجمه شده است. این ترجمه‌ها در هند و پاکستان و در حقیقت در شبه‌قاره انجام شده‌اند. جالب است بدانید قدیمی‌ترین نسخه خطی «دیوان حافظ» در هند نگهداری می‌شود. همچنین ما یک نسخه «شاهان مغولی» داریم که آن را جهانگیرشاه و اکبرشاه از هند حاضر در آن به یک نکته مشترک، اذعان می‌کنند: «تأثیرات مثبت و ماندگار فرهنگ ایرانی در سراسر هند وجود دارد و به‌راحتی قابل مشاهده است.»

اساتید هند از تأثیر فرهنگ ایران بر شبه‌قاره می‌گویند

زبان فارسی در سرزمین ۷۲ ملت

فعالیت و جریان داشت. قواعد این مکتب بسیار به قاعده هندیان نزدیک بود. وقتی میرسیدعلی به کشمیر آمد، ریشیان و صوفیان آنها، تحت تأثیر فرهنگ ایران‌زمین قرار گرفتند و مسلمان شدند. بعد از اسلام آوردن و ساخت مساجد و مدارس دینی هم اندیشه‌های اسلامی و قرآن را با استفاده از اشعار و آثار عرفایی مانند سعدی، حافظ، مولانا، جامی و… آموزش دادند». غلام‌نبی خاگی در بخش دیگر سخنانش با بیان اینکه زبان فارسی به مدت ۱۰۰۰ سال زبان رسمی منطقه کشمیر بوده و این پیشینه و میراث کهن گذشتگان هنوز هم در این منطقه دیده می‌شود، می‌گوید: «با گفتن یک مثال می‌خواهم میزان تأثیراتی که غلام‌بزرگ خراسان بر خطه کشمیر گذاشتند را نشان دهم؛ در کشمیر نمازها با نام‌های فارسی بگاہ (صبح)، دگر (ظهر)، پیشین (عصر)، شام (مغرب) و خفتن (عشا) اقامه می‌شوند. حتی علما هم در دعای بعد از نماز خود، درخواست خود به خدای تعالی را به زبان فارسی مطرح و اینگونه دعا می‌کنند: شاها شش چیز عطا کن به دستی، ایمان و امان و تندرستی، علم، عمل و فراخ‌دستی.»

■ **هم‌زیستی مسالمت‌آمیز ادیان و ریشه آن در تاریخ هند**

در این بخش از نشست خطاب‌به‌سیدظہیر حسین‌جعفری، استاد تاریخ دانشگاه دهلی، اینطور عنوان می‌کنیم: در جامعه هند، احترام به عقاید دیگران خیلی زیاد است و این ذهنیت را ایجاد می‌کند که این احترام گذاشتن، جزو عقاید تمام‌ادیان (باستانی و توحیدی) این کشور است. ریشه این فکر در تاریخ هند در کجاست؟ سیدظہیر حسین‌جعفری می‌گوید: «اساس این قضیه در هند باستان دیده می‌شود؛ زمانی که ادیان باستانی وجود داشتند. آن زمان اختلاف مذهبی وجود نداشت. بعدها و در هند قرون میانه که هم‌زمان با حکومت مسلمانان و بویژه مغول‌ها بود، پادشاهان مهاجرت کرده از

خدا یعنی «شیوا» را پرستش می‌کنند. سیک‌ها هم همین عقیده را دارند. بنابراین ادیان باستانی هم در عقاید شبیه ادیان توحیدی هستند». علیم اشرف‌خان، مدیر گروه فارسی دانشگاه دهلی، سخنان ابھی کومار را تکمیل می‌کند و می‌افزاید: «هندوها معتقدند، خداهای مختلف، قوت گرفته از خدای بزرگ هستند که «شیوا» و همان خدای یکتاست.» و در ادامه ابھی کومار، اندیشه حاکم بر احترام به ادیان را اینگونه شرح می‌دهد: «مانی حضرت نظام‌الدین علیا که یکی از معروف‌ترین صوفیان قرون میایی هند است، کنار رود «جمنا» در هند نشسته بود. مگردی روی این رود قایقش را می‌راند که کلاهش را کمی کج بر روی سرش گذاشته بود. حضرت نظام‌الدین علیا با دیدن این مرد این مصرع از شعر فارسی را سرود: «هر قوم را هست راهی، دینی و قبله‌گاهی». تا اینکه امیرخسرو، شاعر بزرگ پارسی‌گوی هندی این شعر را کامل می‌کند و می‌گوید: «من قبله راست کردم، سمت کج کلاهی». با شنیدن این شعر حتماً متوجه خواهید شد که فضای حاکم بر پیروان ادیان در هند به چه صورت است.»

■ **نقش صوفیان مسلمان در ترویج آیین‌های دینی**

وقتی نام‌های نظام‌الدین علیا و امیرخسرو دهلوی به میان آمد، پرسش دیگری که در این نشست مطرح می‌شود، تأثیر تصوف ایرانی بر آیین هندو است. غلام‌نبی خاگی، رئیس مؤسسه آسیای مرکزی دانشگاه کشمیر در این‌باره اظهار می‌کند: «تخصص من در رشته مطالعات اسلامی است؛ ولی به عنوان اینکه در کشمیر زندگی می‌کنم و درباره آسیای میانه تحقیق کرده‌ام؛ می‌خواهم از این تأثیر شگرف بگویم». این را می‌گوید و ادامه می‌دهد: «پیش از آنکه امیر کبیر حضرت میرسیدعلی همدانی را ۷۰۰ نفر از یارانش از ایران به کشمیر مهاجرت کند، مکتبی به نام «ریشیسم» در کشمیر

حسنعلی ذکریایی: جمعی از اساتید و مدیران دانشگاهی هند به دعوت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و با همکاری رایزنی فرهنگی ایران در دهلی‌نوه، به منظور استفاده از یک فرصت مطالعاتی به کشورمان سفر کردند. آخرین روز حضور این هیأت دانشگاهی در ایران (دوشنبه ۲۰ دی) فرصتی فراهم شد تا با آنها درباره تأثیر فرهنگ ایران بر شبه‌قاره به گفت‌وگو بنشینیم که حاصل آن در ادامه منتشر می‌شود. این نشست با حضور «ابھی کومارسینگ»، استاد تاریخ مرکز مطالعات ایران و هند دانشگاه روهیلکند واقع در شهر بریلی هند، «علیم اشرف‌خان»، مدیر گروه فارسی دانشگاه دهلی، «غلام نبی خاگی»، رئیس مؤسسه آسیای مرکزی دانشگاه کشمیر و «سیدظہیر حسین جعفری»، استاد تاریخ دانشگاه دهلی، بر گزار شد.

■ **در هند بیان اعتقادات برای تمام ادیان آزاد است**

در آغاز این نشست و با توجه به فعالیت مذاهب باستانی بسیار و ادیان توحیدی مختلف در هند، این سوال مطرح شد که فضای دینی حاکم بر جامعه هند چگونه است؟ ابھی کومارسینگ، استاد تاریخ مرکز مطالعات ایران و هند دانشگاه روهیلکند در این‌باره می‌گوید: «در هندوستان، پیروان ادیان مختلف از هندوها، مسلمانان، سیک‌ها و حتی مسیحیان و… با آرامش و دوستی در کنار هم زندگی می‌کنند و به تعبیر، مردم هند گل‌های یک سبد هستند. میان پیروان تمام ادیان و مذاهب روابط صمیمانه‌ای وجود دارد و بینشان اختلافی مطرح نیست. بنابراین در تمام هند، مردم به کمک هم زندگی مسالمت‌آمیزی با هم دارند و هر مذهب بر بیان اعتقادات خود آزاد است و کسی به آن اعتراض نمی‌کند». وی در ادامه با بیان اینکه برای نمونه اقدامات تبلیغی مسلمانان در هند با هیچ مانعی مواجه نمی‌شود، ادامه می‌دهد: «بله! هیچ منعی وجود ندارد که مسلمانی به تبلیغ دینش بپردازد و برای این کار، کسی اعتراض نمی‌کند. تبلیغ و ترویج ادیان در هند نه از سوی مردم و نه از طرف دولت ممنوع نیست». ابھی کومارسینگ در پاسخ به این سوال که آیا در هند گرایش غیرمسلمانان به ادیان توحیدی دیگر وجود دارد؟ می‌گوید: «بیشتر جامعه هند را هندوها تشکیل می‌دهند. اکثر ادیان هندو از قبایل مختلف هم اندیشه‌های توحیدی دارند و تنها یک